ĢENERĀLADVOKĀTA MIHALA BOBEKA [*MICHAL BOBEK*] SECINĀJUMI,
sniegti 2016. gada 16. martā [1]

Lieta C-134/15

Lidl GmbH & Co. KG
pret
Freistaat Sachsen

(Sächsisches Oberverwaltungsgericht (Saksijas Augstākā administratīvā tiesa, Vācija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Komisijas Regula (EK) Nr. 543/2008 — Mājputnu gaļas tirdzniecības standarti — 5. panta 4. punkta b) apakšpunkta spēkā esamība — Svaiga fasēta mājputnu gaļa — Pienākums mazumtirdzniecības līmenī norādīt kopējo cenu un cenu svara vienībai uz fasējuma vai etiķetes, kas piestiprināta pie fasējuma — Pamattiesību hartas 15. panta 1. punkts un 16. pants — Brīvība iesaistīties brīvi izraudzītā profesijā — Darījumdarbības brīvība — Samērīgums — LESD 40. panta 2. punkts — Diskriminācijas aizliegums

1. Šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir saistīts ar Komisijas Regulas (EK) Nr. 543/2008 [2] 5. panta 4. punkta b) apakšpunkta, kurā noteiktas svaigas mājputnu gaļas marķēšanas prasības, spēkā esamību. Šajā noteikumā ir pieprasīts, ka mazumtirdzniecības līmenī uz svaigas mājputnu gaļas jābūt norādei par kopējo cenu un cenu svara vienībai vai nu uz fasējuma, vai uz etiķetes, kas piestiprināta pie fasējuma ("marķēšanas pienākums").

2. Iesniedzējtiesa jautā Tiesai, vai marķējuma pienākums atbilst Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – "Harta") 15. panta 1. punktam un 16. pantam. Turklāt, tā kā marķēšanas pienākums ir noteikts tikai attiecībā uz svaigu mājputnu gaļu, bet ne cita veida gaļu, Tiesa tiek aicināta arī noskaidrot, vai Regulas Nr. 543/2008 5. panta 4. punkta b) apakšpunkts ir saderīgs ar LESD 40. panta 2. punktā nostiprināto diskriminācijas aizlieguma principu.

1 — Oriģinālvaloda – angļu.

2 — Komisijas 2008. gada 16. jūnija Regula par kārtību, kādā piemērojama Padomes Regula (EK) Nr. 1234/2007 attiecībā uz mājputnu gaļas tirdzniecības standartiem (OV L 157, 46. lpp.).

I – **Atbilstošās tiesību normas**

A – *Eiropas Savienības tiesības*

3. Regulas Nr. 1234/2007[3] 121. panta e) punkta iv) daļā ir noteikts, ka attiecībā uz mājputnu gaļas tirdzniecību Komisijai ir tiesības noteikt sīki izstrādātus noteikumus, tai skaitā "noteikumus par sīkāku informāciju, ko norāda pievienotajos tirdzniecības dokumentos, galapatērētājam paredzētās mājputnu gaļas marķējumu, noformējumu un reklāmu, un produkta komercnosaukumu Direktīvas 2000/13/EK 3. panta 1. punkta 1) apakšpunkta izpratnē".

4. Komisijas Regulā Nr. 543/2008, pamatojoties uz Regulas Nr. 1234/2007 121. panta e) punktu un 4. pantu, ir paredzēti sīki izstrādāti noteikumi par Regulas Nr. 1234/2007 piemērošanu attiecībā uz mājputnu gaļas tirdzniecības standartiem.

5. Regulas Nr. 543/2008 preambulas 10. apsvērumā ir noteikts, ka, "lai sagādātu patērētājam pietiekamu, nepārprotamu un objektīvu informāciju par šādiem tirdzniecībai piedāvātiem produktiem un lai visā Kopienā garantētu brīvu preču apriti, ir jānodrošina, ka mājputnu gaļas tirgus standartos, cik tas ir iespējams, tiek ņemti vērā noteikumi, kas paredzēti Padomes 1976. gada 20. janvāra Direktīvā 76/211/EEK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz dažu fasētu produktu pildīšanu pēc svara vai tilpuma".

6. Regulas Nr. 543/2008 5. panta 2. punktā ir paredzēts, ka "turklāt, lai panāktu atbilstību valsts tiesību aktiem, kas pieņemti saskaņā ar Direktīvu 2000/13/EK, galīgajam patērētājam paredzētās mājputnu gaļas marķēšanu, piedāvāšanu un reklamēšanu saskaņo ar papildu prasībām, kas noteiktas šā panta 3. un 4. punktā".

7. Regulas Nr. 543/2008 5. panta 4. punkta b) apakšpunktā, kurā ietverts Padomes Regulas (EEK) Nr. 1906/90[4] 5. panta 3. punkta b) apakšpunkta saturs, ir paredzēts, ka "attiecībā uz fasētu mājputnu gaļu uz fasējuma vai uz tai pievienotās etiķetes norāda šādu informāciju: [..] attiecībā uz svaigu mājputnu gaļu – kopējo cenu un mazumtirdzniecības cenu svara vienībai"[5].

8. Direktīvā 2000/13 par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz pārtikas produktu marķēšanu, noformēšanu un reklāmu nebija ietverti nekādi noteikumi par marķēšanas pienākumu attiecībā uz cenu.

3 — 2007. gada 22. oktobra Regula, ar ko izveido lauksaimniecības tirgu kopīgu organizāciju un paredz īpašus noteikumus dažiem lauksaimniecības produktiem ("Vienotā TKO regula") (OV L 299, 1. lpp.). Šī regula ir atcelta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regulu (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju (OV L 347, 671. lpp.). Tomēr noteikums, kas ir Regulas Nr. 543/2008 pamatā (Regulas Nr. 1234/2007 121. panta e) punkta iv) daļa, ir viens no noteikumiem, ko turpina piemērot saskaņā ar Regulas Nr. 1308/2013 230. panta 1. punkta c) apakšpunktu. Saskaņā ar Regulas Nr. 1308/2013 230. panta 2. punktu atsauces uz Regulu Nr. 1234/2007 tiek interpretētas kā atsauces uz Regulu Nr. 1308/2013 un Regulu (ES) Nr. 1306/2013 un ir jālasa saskaņā ar atbilstības tabulu Regulas Nr. 1308/2013 XIV pielikumā.

4 — 1990. gada 26. jūnija Regula par dažiem standartiem tirdzniecībā ar mājputnu gaļu (OV L 173, 1. lpp.), kas atcelta ar Regulu Nr. 1234/2007.

5 — Saskaņā ar Regulas Nr. 543/2008 2. panta c) punktu "fasēta mājputnu gaļa" nozīmē mājputnu gaļu, ko piedāvā saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 20. marta Direktīvas 2000/13/EK 1. panta 3. punkta b) apakšpunktā paredzētajiem nosacījumiem (OV L 109, 29. lpp.). Saskaņā ar Direktīvas 2000/13 1. panta 3. punkta b) apakšpunktu "fasēts pārtikas produkts" nozīmē "jebkuru galapatērētājam un ēdināšanas iestādei piegādājamo vienību, kas sastāv no pārtikas produkta un iesaiņojuma, kurā tas ievietots, pirms to piedāvā pārdošanai, vienalga vai šāds iesaiņojums pilnībā vai tikai daļēji aptver pārtikas produktu, bet, jebkurā gadījumā, tādā veidā, lai tā saturu nevarētu izmainīt, neatverot vai nenomainot iesaiņojumu". Direktīva 2000/13 ir atcelta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 25. oktobra Regulu (ES) Nr. 1169/2011 par pārtikas produktu informācijas sniegšanu patērētājiem (OV L 304, 18. lpp.). Regulas Nr. 1169/2011 2. panta 2. punkta e) apakšpunktā tomēr ir saglabāta iepriekšējā definīcija un piebilsts, ka fasētās pārtikas koncepcija "nav pārtikas produkti, kurus iepako tirdzniecības vietā pēc patērētāja lūguma vai kuri tiek fasēti tiešai pārdošanai".

9. Saskaņā ar Direktīvas 98/6/EK par patērētāju aizsardzību, norādot patērētājiem piedāvāto produktu cenas[6], 3. panta 1. punktu "pārdošanas vai vienības cenu norāda visiem 1. pantā minētajiem produktiem, un vienības cenas norādīšanu paredz 5. panta noteikumi. Vienības cena nav jānorāda, ja tā sakrīt ar pārdošanas cenu".

II – **Fakti, tiesvedība un prejudiciālie jautājumi**

10. *Lidl GmbH & Co. KG* (pieteicēja) ir mazumtirdzniecības uzņēmums, un tai visā Vācijas teritorijā ir pārtikas zemo cenu lielveikali. Dažās filiālēs reģionā ap Lampertsvaldi pieteicēja piedāvā pārdošanai arī fasētu svaigu mājputnu gaļu. Svaigas mājputnu gaļas cena nav tieši norādīta uz iepakojuma. Cenu zīmes ir piestiprinātas pie plauktiem.

11. Kādreizējā *Sächsiche Landesanstalt für Landwirtschaft* (Saksijas federālās zemes Lauksaimniecības pārvalde, šobrīd *Sächsische Landesamt für Umwelt, Landwirtschaft und Geologie* – Saksijas federālās zemes Vides, lauksaimniecības un ģeoloģijas pārvalde), veicot vairākas pārbaudes, konstatēja šādu izcenošanas praksi un uzskatīja, ka ar šādu praksi ir pārkāpts Regulas Nr. 1906/90 5. panta 3. punkta b) apakšpunkts, kas bija piemērojams pārbaužu veikšanas brīdī un atbilst pašreizējam Regulas Nr. 543/2008 5. panta 4. punkta b) apakšpunktam.

12. 2007. gadā pieteicēja iesniedza prasības pieteikumu, kurā tā lūdza konstatēt, ka tās fasētas svaigas mājputnu gaļas izcenošanas metode atbilst Regulas Nr. 1906/90 5. panta 3. punkta b) apakšpunktā un vēlāk Regulas Nr. 543/2008 5. panta 4. punkta b) apakšpunktā minētajam marķēšanas pienākumam. Pieteicēja apgalvoja, ka Regulas Nr. 543/2008 5. panta 4. punkta b) apakšpunkts nav spēkā, jo tas ir pretrunā LES 6. panta 1. punktam, lasot to kopsakarā ar Hartas 15. panta 1. punktu. Tā uzskata, ka marķēšanas pienākums ir nesamērīgs brīvības iesaistīties brīvi izraudzītā profesijā ierobežojums. Ar 2010. gada 10. novembra spriedumu *Verwaltungsgericht Dresden* (Drēzdenes Administratīvā tiesa) noraidīja prasību.

13. Pieteicēja turpina tiesvedību ar apelācijas sūdzību iesniedzējtiesā *Sächsisches Oberverwaltungsgericht* (Saksijas Augstākā administratīvā tiesa). Lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniedzējtiesa apšauba Regulas Nr. 543/2008 5. panta 4. punkta b) apakšpunkta spēkā esamību divu iemeslu dēļ.

14. Pirmkārt, iesniedzējtiesai nav skaidrs, vai aizskārums, kas izriet no marķēšanas pienākuma, ir pamatots attiecībā uz Hartas 15. panta 1. punktu un 16. pantu. Tā uzskata, ka marķēšanas pienākums neietekmē attiecīgo tiesību un brīvību faktisko būtību, ka tas patiesi atbilst mērķim stiprināt patērētāju aizsardzību, kas ir Savienībā atzītas vispārējās intereses, un tas šim mērķim šķiet lietderīgi un nepieciešami. Tomēr iesniedzējtiesa pauž šaubas par to, vai ir atbilstoši līdzsvarotas iesaistītās intereses.

15. Otrkārt, iesniedzējtiesa šaubās par marķējuma prasību pamatotību attiecībā uz mājputnu gaļu, ņemot vērā LESD 40. panta 2. punktā ietverto diskriminācijas aizlieguma principu. Iesniedzējtiesas lēmumā ir uzsvērts, ka šāda veida marķēšanas pienākums nav noteikts attiecībā uz citām fasētām gaļas precēm, piemēram, liellopu un teļa gaļu, cūkgaļu, aitas un kazas gaļu, par ko Regulā Nr. 1308/2013 arī ir paredzēti noteikumi, izveidojot kopīgu tirgus organizāciju. Tādēļ saskaņā ar iesniedzējtiesas norādīto noteiktā svaigas mājputnu gaļas marķēšanas pienākuma rezultātā tiek radīta nevienlīdzīga attieksme, jo līdzīgas situācijas tiek aplūkotas atšķirīgi. Iesniedzējtiesai ir šaubas it īpaši attiecībā uz to, vai šāda nevienlīdzīga attieksme ir objektīvi pamatota ar vispārējām patērētāju aizsardzības interesēm.

6 — Eiropas Parlamenta un Padomes 1998. gada 16. februāra direktīva (OV L 80, 27. lpp.).

16. Šādos apstākļos *Sächsisches Oberverwaltungsgericht* (Saksijas Augstākā administratīvā tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai Regulas (EK) Nr. 543/2008 5. panta 4. punkta b) apakšpunkts ir saderīgs ar LES 6. panta 1. punkta pirmo daļu, skatītu kopā ar Hartas 15. panta 1. punktu un 16. pantu?

2) Vai Regulas (EK) Nr. 543/2008 5. panta 4. punkta b) apakšpunkts ir saderīgs ar LESD 40. panta 2. punkta otro daļu"?

17. Rakstveida apsvērumus iesniedza *Lidl GmbH & Co. KG*, *Freistaat Sachsen* (Saksijas federālā zeme, kura ir atbildētāja pamatlietā) un Komisija, kuras visas sniedza mutvārdu argumentus 2016. gada 13. janvāra tiesas sēdē.

III – **Prejudiciālo jautājumu vērtējums**

A – *Pirmais jautājums – marķēšanas pienākuma saderība ar Hartas 15. panta 1. punktu un 16. pantu*

18. Lai piedāvātu atbildi uz pirmo jautājumu, vispirms identificēšu attiecīgo Hartas normu, salīdzinājumā ar kuru ir jāvērtē Regulas Nr. 543/2008 5. panta 4. punkta b) apakšpunkta (1. nodaļa) spēkā esamība. Pēc tam veikšu novērtējumu par marķēšanas pienākuma atbilstību tam konkrētajam Hartas noteikumam (2. nodaļa), pārbaudot, vai šis ierobežojums ir noteikts ar likumu un vai tajā ir ievērota šo tiesību būtība (a) apakšnodaļa), un vai tas atbilst samērīguma principam (b) apakšnodaļa).

1) Piemērojamā tiesību norma – Hartas 15. panta 1. punkts vai 16. pants?

19. Iesniedzējtiesa uzskata, ka marķēšanas pienākuma spēkā esamība ir jāpārbauda, ņemot vērā gan Hartas 15. panta 1. punktu, gan 16. pantu. Tā konstatē, ka marķēšanas pienākums ietekmē pieteicējas brīvību veikt profesionālo darbību un brīvību veikt saimniecisko darbību. Tāpat pieteicēja uzskata, ka marķēšanas pienākums ir Hartas 15. panta 1. punktā un 16. pantā garantēto brīvību un tiesību ierobežojums. Arī Saksijas federālās zemes apsvērumos ir minētas abas tiesību normas. Savukārt Komisija uzskata, ka šajā lietā būtisks ir tikai Hartas 16. pants.

20. No Tiesas judikatūras izriet, ka Hartas 15. panta 1. punktā un 16. pantā nostiprinātās tiesības un brīvības ir cieši saistītas. Tas ir viegli pamanāms no judikatūras pirms Lisabonas līguma stāšanās spēkā. Tolaik Tiesa izmantoja dažādas formulas, lai kā uz vispārējiem tiesību principiem atsauktos uz brīvību brīvi izvēlēties un praktizēt savu amatu vai profesiju, brīvību iesaistīties profesijā, tiesības nodarboties ar savu amatu vai uzņēmējdarbību vai brīvību veikt saimniecisko darbību[7]. Tiesa atzina, ka šie jēdzieni pārklājas, norādot, ka uzņēmējdarbības brīvība "ir cieši saistīta ar tiesībām brīvi iesaistīties profesijā"[8].

21. Šī pārklāšanās judikatūrā paliek acīmredzama arī pēc Lisabonas līguma stāšanās spēkā. Hartas 15. panta 1. punkts un 16. pants bieži ir minēts un interpretēts kopā ar Hartas 17. pantu (tiesības uz īpašumu)[9]. Var teikt, ka visi šie noteikumi aizsargā personu ekonomiskās intereses.

7 — Skat. par dažādiem formulējumiem tostarp spriedumus *Nold*/Komisija (4/73, EU:C:1974:51, 14. punkts), *Hauer* (44/79, EU:C:1979:290, 32. punkts), *Eridania* (230/78, EU:C:1979:216, 21. punkts), *Biovilac*/EEK (59/83, EU:C:1984:380, 21. punkts), *Keller* (234/85, EU:C:1986:377, 8. punkts), *Finsider*/Komisija (63/84 un 147/84, EU:C:1985:358, 24. punkts), *Rau Lebensmittelwerke* u.c. (no 133/85 līdz 136/85, EU:C:1987:244, 19. punkts), *Schräder HS Kraftfutter* (265/87, EU:C:1989:303, 15. punkts), *Zuckerfabrik Süderdithmarschen* un *Zuckerfabrik Soest* (C-143/88 un C-92/89, EU:C:1991:65, 76. punkts), *Kühn* (C-177/90, EU:C:1992:2, 16. punkts), Vācija/Padome (C-280/93, EU:C:1994:367, 81. punkts) un *Bosphorus* (C-84/95, EU:C:1996:312, 22. punkts).

8 — Spriedums Spānija un Somija/Parlaments un Padome (C-184/02 un C-223/02, EU:C:2004:497, 51. punkts).

9 — Skat., piemēram, spriedumus *Deutsches Weintor* (C-544/10, EU:C:2012:526, 44. un nākamie punkti), *Interseroh Scrap and Metals Trading* (C-1/11, EU:C:2012:194, 43. punkts) un *Pfleger* u.c. (C-390/12, EU:C:2014:281, 57. un nākamie punkti).

22. Tomēr tas, ka šodien Hartā ir ietverti divi atsevišķi noteikumi, liecina, ka būtu nedaudz jānošķir "tiesības strādāt un iesaistīties brīvi izraudzītā vai akceptētā profesijā" (15. panta 1. punkts) no "darījumdarbības brīvības" (16. pants).

23. Strukturālā līmenī atšķirībām starp abiem noteikumiem ir zināmas sekas. Kā paskaidrojušas Komisija un Saksijas federālā zeme, Hartas 16. pantā ir pieļauta plašāka rīcības brīvība attiecībā uz regulējumu, kas varētu traucēt darījumdarbības brīvību. To var redzēt šā noteikuma redakcijā, kurā, atšķirībā no citām brīvībām Hartas II sadaļā, ir atsauces uz *Savienības* tiesību aktiem, kā arī *valstu* tiesību aktiem un praksi. Turklāt Tiesa ir konstatējusi, ka "darījumdarbības brīvība var tikt pakļauta plaša mēroga valsts varas iejaukšanās pasākumiem, kuri vispārējās interesēs var radīt ierobežojumus ekonomiskās darbības īstenošanai" [10].

24. Šī dalībvalstīm piešķirtā relatīvi plašā rīcības brīvība, regulējot ekonomisko darbību, ir atspoguļota arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā. Interpretējot Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 1. protokola 1. pantu, Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka valstīm ir plaša rīcības brīvība "kontrolēt īpašuma izmantošanu saskaņā ar vispārējām interesēm [..]" [11].

25. Tādējādi nav šaubu, ka pieļaujamo ierobežojumu izpratnē Hartas 16. pantā ir atļauta lielāka valsts iejaukšanās pakāpe nekā 15. panta 1. punktā. Neraugoties uz to, ka pastāv nepārprotama diferencēšana attiecībā uz iespējamiem ierobežojumiem, kas var tikt noteikti katrai attiecīgajai brīvībai, tas tik daudz neizskaidro pašu šo tiesību apjoma *sākotnējo* definīciju. Abos pantos ir aizsargāta personīgās patstāvības sfēra cieši saistītās profesionālajās un uzņēmējdarbības jomās. Abi panti ir nesaraujami saistīti ar ekonomiskās darbības veikšanu. Tādējādi nav skaidri iezīmētu kritēriju, kas varētu tikt izveidoti abstrakti, lai atšķirtu šo divu pantu piemērošanas jomu, piemēram, pamatojoties uz attiecīgo personu juridiskas vai fiziskas personas statusu vai attiecīgo ekonomisko darbību neatkarīgo vai atkarīgo raksturu [12].

26. Lai arī Hartas 15. panta 1. punkta un 16. panta piemērošanas jomas noteikšanai nav nekādu precīzu kritēriju, var saskatīt vismaz dažas aptuvenas vadlīnijas. No vienas puses, 15. panta 1. punktā ir aplūkota izvēle un personiskā patstāvība, kas ir cieši saistīta ar personas cilvēktiesībām un to attīstību. Atsaucē uz "darbu" ir uzsvērta būtiskākā, lai gan ne izņēmuma, ietekme uz fiziskām personām un darba attiecībām [13]. No otras puses, darījumdarbības brīvība saskaņā ar 16. pantu ir ciešāk saistīta ar uzņēmējdarbību ar ciešāku saikni ar tiesībām uz īpašumu [14]. Tādējādi Hartas 16. panta materiālā piemērošanas joma, kā pakāpeniski definēts Tiesas judikatūrā, vairāk ir vērsta uz uzņēmējdarbības ekonomisko aspektu. Tā aptver saimnieciskās darbības vai komercdarbības veikšanu, tai skaitā līgumu slēgšanas brīvību, brīvu konkurenci, brīvību izvēlēties, ar ko veikt darījumus, un brīvību noteikt pakalpojuma cenu [15]. Turklāt darījumdarbības brīvība ietver arī tiesības brīvi rīkoties ar pieejamajiem saimnieciskajiem, finanšu un tehniska rakstura resursiem [16].

10 — Spriedumi *Sky Österreich* (C-283/11, EU:C:2013:28, 46. punkts) un Padome/*Manufacturing Support & Procurement Kala Naft* (C-348/12 P, EU:C:2013:776, 123. punkts).

11 — Skat. ECT 1982. gada 23. septembra spriedumu lietā *Sporrong* un *Lönnroth*, A sērija, Nr. 52, 61. punkts; 1986. gada 24. oktobra spriedumu lietā *AGOSI* pret Apvienoto Karalisti, A sērija, Nr. 108, 18. lpp., 52. punkts; 1989. gada 25. oktobra spriedumu lietā *Allan Jacobsson* pret Zviedriju (Nr. 1), pieteikums Nr. 10842/84, A163, 55. punkts; 2007. gada 20. augusta spriedumu lietā *J. A. Pye (Oxford) LTD* un *J. A. Pye (Oxford) Land LTD* pret Apvienoto Karalisti, pieteikums Nr. 44302/02, 2007-III, 55. punkts. Skat. arī Eiropas Cilvēktiesību Komisijas 1998. gada 21. oktobra lēmumu lietā *Pinnacle Meat Processors Company* u.c. pret Apvienoto Karalisti, pieteikums Nr. 33298/96, Dec.

12 — Patiešām, kā ģenerāladvokāts Nilss Vāls [*Nils Wahl*] ir norādījis secinājumos lietā *Gullotta* un *Farmacia di Gullotta Davide & C.* (C-497/12, EU:C:2015:168, 69. punkts), uzņēmumiem ir Hartas 15. pantā paredzētās tiesības.

13 — Šajā jautājumā skat. ģenerāladvokāta Nilsa Vāla secinājumus lietā *Schaible* (C-101/12, EU:C:2013:334, 24. punkts).

14 — Skat., piemēram, spriedumu *Hauer* (C-44/79, EU:C:1979:290, 32. punkts). Tomēr, kā norādījis ģenerāladvokāts Pedro Kruss Viljalons [*Pedro Cruz Villalón*] secinājumos lietā *Alemo-Herron* u.c. (C-426/11, EU:C:2013:82, 51. punkts), neraugoties uz šo ciešo saikni, pamattiesības uz īpašumu un darījumdarbības brīvību aizsargā dažādas tiesiskās situācijas.

15 — Skat., piemēram, spriedumus *Sky Österreich* (C-283/11, EU:C:2013:28, 42. un nākamie punkti), *Alemo-Herron* u.c. (C-426/11, EU:C:2013:521, 32. un nākamie punkti) un *Schaible* (C-101/12, EU:C:2013:661, 25. punkts).

16 — Spriedums *UPC Telekabel Wien* (C-314/12, EU:C:2014:192, 49. un 50. punkts).

27. Rezumējot – Hartas 15. panta 1. punkta piemērošanai ir lielāka varbūtība, ja attiecīgā situācija skar fiziskās personas un tādus jautājumus kā darba iespējas un profesijas izvēle. Savukārt Hartas 16. pants ir svarīgāks juridiskajām personām un tam, kā tiek veikta un regulēta jau reģistrēta uzņēmējdarbība vai jau izvēlēta profesija [17].

28. Tomēr aptuvenas vadlīnijas 15. panta 1. punkta un 16. panta attiecīgo parametru noteikšanai neizslēdz Hartas 15. un 16. panta notiekošu pārklāšanos vai iespējamu kopīgu izskatīšanu attiecīgajā lietā. Piemēri, kad kopīga izskatīšana varētu būt piemērota, ir noteikumi, kuri ierobežo profesionālās darbības iespējas, izmantojot licencēšanas vai atļaujas prasības, vai, ja uzņēmumiem tiek noteiktas ļoti apgrūtinošas prasības.

29. Šajā lietā *Lidl GmbH & Co. KG* apgalvo, ka prasības attiecībā uz tās preču marķēšanu traucē veidam, kādā tā vēlas veikt komercdarbību. Marķēšanas pienākums nekādi neierobežo pieteicējas tiesības izvēlēties vai iesaistīties brīvi izraudzītā profesijā. Tas ir saistīts tikai ar to, kā uzņēmums var veikt (jau izvēlēta veida) uzņēmējdarbību.

30. Tādēļ uzskatu, ka, piemērojot iepriekš minētās vispārējās vadlīnijas, šī lieta patiesībā būtu vērtējama saskaņā ar Hartas 16. pantu.

2) Marķēšanas pienākuma saderība ar Hartas 16. pantu

31. Kā Komisija un Saksijas federālā zeme pareizi norāda, darījumdarbības brīvība nav absolūta. Tā ir jāskata saistībā ar sociālo funkciju [18]. Hartas 52. panta 1. punktā ir pieļauts, ka Hartas atzīto tiesību un brīvību izmantošanai var tikt noteikti ierobežojumi, ja tie ir noteikti tiesību aktos, tajos ir respektēta attiecīgo tiesību un brīvību būtība un, ievērojot samērīguma principu, tie ir "nepieciešami un patiešām atbilst vispārējas nozīmes mērķiem, ko atzinusi Savienība, vai vajadzībai aizsargāt citu tiesības un brīvības" [19].

32. Savukārt tagad apskatīšu marķēšanas pienākuma atbilstību šīm prasībām.

a) Pieļaujamie darījumdarbības tiesību ierobežojumi

33. Kā pieteicēja ir atzinusi savos rakstveida apsvērumos, nav šaubu, ka marķēšanas pienākums *ir paredzēts tiesību aktos*.

34. Turklāt Tiesa jau ir nospriedusi, ka, tā kā Savienības noteikumos par marķēšanu ir paredzēti zināmi ierobežojumi skaidri noteiktā sfērā attiecīgo komersantu uzņēmējdarbībai, "ar tiem nekādā veidā netiek aizskarta brīvības veikt šo darbību faktiskā būtība" [20]. Šajā lietā situācija nav citāda. Tādēļ piekrītu Komisijai un Saksijas federālajai zemei, ka marķēšanas pienākums neietekmē darījumdarbības brīvības *būtību*.

b) Samērīgums

35. Tagad vēl nav noskaidrots, vai marķēšanas pienākums atbilst samērīguma principam.

17 — Skat. pieeju, kas izmantota spriedumos *Scarlet Extended* (C-70/10, EU:C:2011:771); *McDonagh* (C-12/11, EU:C:2013:43), *Sky Österreich* (C-283/11, EU:C:2013:28), *Schaible* (C-101/12, EU:C:2013:661) vai *Neptune Distribution* (C-157/14, EU:C:2015:823).

18 — Skat., piemēram, spriedumus *Sky Österreich* (C-283/11, EU:C:2013:28, 45. punkts) un *Deutsches Weintor* (C-544/10, EU:C:2012:526, 54. punkts).

19 — Skat., piemēram, spriedumu *Volker und Markus Schecke* un *Eifert* (C-92/09 un C-93/09, EU:C:2010:662, 65. punkts).

20 — Spriedums *Keller* (234/85, EU:C:1986:377, 9. punkts). Skat. arī spriedumus *Deutsches Weintor* (C-544/10, EU:C:2012:526, 57. un 58. punkts) un *Neptune Distribution* (C-157/14, EU:C:2015:823, 71. punkts).

i) Vispārīgi apsvērumi

36. Tiesa ir noteikusi, ka "Savienības likumdevēja novērtējuma brīvība var būt ierobežota atkarībā no virknes faktoru, tostarp skartās jomas, attiecīgo Hartā garantēto tiesību rakstura, iejaukšanās rakstura un būtiskuma, kā arī tās mērķa" [21].

37. Tas nozīmē, ka Tiesas pārbaudes stingrība, un, it īpaši, iejaukšanās ar samērīguma pārbaudi katrā atsevišķā gadījumā var būt atšķirīga. Šajā lietā īstenojamās pieejas noteikšanai īpaši būtiski ir divi faktori – attiecīgo Savienības tiesību aktu materiāltiesiskā joma un izskatāmo tiesību raksturs.

38. Attiecībā uz konkrēto jomu Tiesa ir konsekventi piekritusi, ka lauksaimniecības jomā Savienības likumdevējam ir šāda plaša novērtējuma brīvība, kas atbilst poliskajai atbildībai, kas tam piešķirta ar LESD 40.–43. pantu [22]. Tādējādi Tiesas pārbaude attiecas tikai uz to, vai likumdevējs nav *acīmredzami* pārkāpis savu plašo novērtējuma brīvību [23].

39. Komisijas plašo novērtējuma brīvību šajā lietā apstiprina arī apstrīdēto tiesību būtība. Kā Tiesa ir paziņojusi, darījumdarbības brīvība "var tikt pakļauta plaša mēroga valsts varas iejaukšanās pasākumiem, kuri vispārējās interesēs var radīt ierobežojumus ekonomiskās darbības īstenošanai" [24].

40. Kopumā samērīgums ir atbilstības pārbaude starp izvirzīto mērķi (izvirzītajiem mērķiem) un izvēlēto līdzekli (izvēlētajiem līdzekļiem). Lai ievērotu samērīguma principu, noteiktajiem pasākumiem ir jābūt *piemērotiem*, lai sasniegtu leģitīmos mērķus, tie nedrīkst pārsniegt to sasniegšanai *nepieciešamo* (ja ir iespēja izvēlēties starp vairākiem piemērotiem pasākumiem, ir jāizvēlas vismazāk apgrūtinošais) un radītie traucējumi nedrīkst būt nesamērīgi ar sasniedzamajiem mērķiem (*iekšējā līdzsvarošana* jeb *samērīgums stricto sensu*) [25].

41. Trīs posmu samērīguma analīze lielā mērā ir iekšēji elastīga. To var veikt ar dažādas pakāpes stingrību, tādējādi mainot likumdevējam piešķirto pietātes apjomu. Tomēr tajā pašā laikā samērīgumam būtu jāietver visi trīs posmi. Tas, ka kāds pasākums ir pieņemts jomā, kurā Komisijai ir plaša rīcības brīvība, kā gadījumā ar lauksaimniecības jomu, manuprāt, nenozīmē, ka samērīguma pārbaude Tiesā būtu jāierobežo lietderības līmenī. Tam gan ir nepieciešama lielāka pietāte tās pašas pārbaudes *ietvaros*. Šī pārbaude pēc tam tiek ierobežota ar *acīmredzamu trūkumu* konstatēšanu [26]. Tomēr tajā ir ietverta pienācīga pārbaude par katru no trim atsevišķajiem posmiem.

42. Tādējādi, pilnībā piekrītot citu ģenerāladvokātu jau skaidri izvērstajai argumentācijai [27], "acīmredzami neatbilstošais" standarts pārklājas visiem trijiem samērīguma analīzes posmiem. Kā nesen izteicās ģenerāladvokāte Juliana Kokote [*Juliane Kokott*] [28], šādos gadījumos tiesas pārbaude ir ierobežota, lai pārliecinātos par to, vai tiesību akts nav *acīmredzami* nepiemērots mērķu sasniegšanai, vai *acīmredzami* nepārsniedz to, kas nepieciešams šo mērķu sasniegšanai, un vai tas nav saistīts ar negatīvām sekām, kuras *acīmredzami* nav samērīgas ar šādiem mērķiem.

21 — Spriedums *Digital Rights Ireland* (C-293/12 un C-594/12, EU:C:2014:238, 47. punkts).

22 — Skat., piemēram, spriedumus *Fédesa* u.c. (C-331/88, EU:C:1990:391, 14. punkts), *Schräder HS Kraftfutter* (265/87, EU:C:1989:303, 22. punkts) vai Spānija/Padome (C-310/04, EU:C:2006:521, 96. un nākamie punkti).

23 — Skat. tostarp spriedumus *Schaible* (C-101/12, EU:C:2013:661, 48. punkts) un *AJD Tuna* (C-221/09, EU:C:2011:153, 80. punkts).

24 — Skat. tostarp spriedumu *Schaible* (C-101/12, EU:C:2013:661, 28. punkts).

25 — Skat. tostarp spriedumus *Jippes* u.c. (C-189/01, EU:C:2001:420, 81. punkts), *Agrana Zucker* (C-309/10, EU:C:2011:531, 42. punkts), *Schaible* (C-101/12, EU:C:2013:661, 29. punkts) vai *Léger* (C-528/13, EU:C:2015:288, 58. punkts).

26 — Šajā sakarā skat. ģenerāladvokāta Antonio Ticano [*Antonio Tizzano*] secinājumus lietā *ABNA* u.c. (C-453/03, EU:C:2005:202, 57. punkts).

27 — Skat. tostarp ģenerāladvokātes *Julianas Kokotes* secinājumus lietā *S. P. C. M.* u.c. (C-558/07, EU:C:2009:142, 74. un nākamie punkti) un lietā *Association Kokopelli* (C-59/11, EU:C:2012:28, 61. punkts), kā arī ģenerāladvokāta Nilsa Vāla secinājumus lietā *Schaible* (C-101/12, EU:C:2013:334, 40. punkts).

28 — Ģenerāladvokātes *Julianas Kokotes* secinājumi lietā Polija/Parlaments un Padome (C-358/14, EU:C:2015:848, 89. punkts), lietā *Pillbox 38* (C-477/14, EU:C:2015:854 58. punkts) un lietā *Philip Morris Brands* u.c. (C-547/14, EU:C:2015:853, 150. punkts). Šajā nozīmē skat. arī ģenerāladvokātes Vericas Trstenjakas [*Verica Trstenjak*] secinājumus lietā *Chabo* (C-213/09, EU:C:2010:372, 80. un nākamie punkti).

43. Turklāt ir vēl divi plašāki konstitucionālie argumenti, kas pamato nepieciešamību pēc Savienības iestāžu tiesību aktu rūpīgākas pārbaudes, ietverot pilnīgu trīs posmu samērīguma pārbaudi. Pirmkārt, ar Lisabonas līgumu Pamattiesību hartas statuss tika paaugstināts līdz saistošo primāro tiesību aktu līmenim. To darot, tā tika pievērsta uzmanība Savienības tiesību aktu pamattiesību pārbaudei.

44. Otrkārt, ja nenotiek ārēja pārbaude [29], tad pilnvaras pārbaudīt Savienības iestāžu tiesību aktu saderību ar pamattiesībām ir vienīgi Tiesai. Realizējot šīs pilnvaras, augstais aizsardzības līmenis, kas ir Hartas mērķis, ir saistīts ar nepieciešamību veikt pilnīgu un efektīvu Savienības tiesību aktu un Savienības iestāžu aktu iekšējo pārbaudi.

45. Ņemot vērā iepriekš minēto, tagad pievēršos apsvērumiem, vai marķēšanas pienākums atbilst trīsdaļīgajam samērīguma principam.

ii) Šajā lietā piemērotais samērīgums

46. Komisija un Saksijas federālā zeme apgalvo, ka marķēšanas pienākums ir lietderīgs un samērīgs attiecībā pret leģitīmo mērķi – patērētāju aizsardzību.

47. Patērētāju aizsardzība tiešām ir vispārējas nozīmes mērķis, kas atzīts Savienībā, it īpaši LESD 114. panta 3. punktā, LESD 169. pantā un Hartas 38. pantā. Tomēr tas nav absolūts, kā tas ir gadījumā ar vairākiem citiem mērķiem un vērtībām. Tiesa bieži ir atzinusi vajadzību panākt pienācīgu līdzsvaru starp patērētāju aizsardzību un citām vērtībām, tai skaitā darījumdarbības brīvību [30].

48. Komisija rakstveida apsvērumos ir atsaukusies uz Regulas Nr. 543/2008 preambulas 10. apsvērumu. Šajā apsvērumā ir paredzēts nodrošināt, ka mājputnu gaļas tirdzniecības standartos, "cik tas ir iespējams", ņem vērā noteikumus, kas paredzēti Padomes Direktīvā 76/211/EEK [31], nolūkā sniegt patērētājiem "pietiekamu, nepārprotamu un objektīvu informāciju par šādiem tirdzniecībai piedāvātiem produktiem [..]". Tāpēc piekrītu, ka, pat ja tas nav tieši saistīts ar šajā lietā izskatāmo marķēšanas pienākumu, šajos un citos apsvērumos ir norādīts, ka labākas kvalitātes informācijas patērētājiem sniegšanas mērķis ir skaidri atzīts Regulā Nr. 543/2008 [32].

49. Tomēr pieteicēja apgalvo, ka marķēšanas pienākums praksē nesekmē patērētāju aizsardzības mērķa sasniegšanu. Tas padara sarežģītākas stihiskas cenu korekcijas, tādēļ ierobežo cenu konkurences iespēju īsā laikā, kas galu galā varētu neatbilst patērētāju labākajām interesēm.

50. Lai gan pieteicējas argumenti var būt būtiski, novērtējot marķēšanas pienākuma atbilstību diskriminācijas aizlieguma principam, gandrīz nav šaubu par to, ka informācijas sniegšana par cenām, izmantojot marķēšanu, veicina patērētāju aizsardzības mērķa sasniegšanu. Ar marķēšanas pienākumu tiek pieprasīts norādīt cenu par svara vienību un kopējo cenu uz fasējuma vai uz tam pievienotās etiķetes. Tādējādi ar to tiek palielināta patērētājiem pieejamā informācija, sniedzot precīzu un skaidru norādi par cenu, kas ļauj tiem veikt apzinātu izvēli. No šī viedokļa, protams, marķēšanas pienākums nav acīmredzami neatbilstošs, lai sasniegtu likumīgo mērķi nodrošināt labākas kvalitātes informāciju patērētājiem.

51. Attiecībā uz nepieciešamības elementu, kā viegli saskatāms Tiesas judikatūrā, marķēšana vispār ir uzskatāma par vienu no regulējošās iejaukšanās vismazāk aizskarošajiem veidiem [33].

29 — Šajā sakarā skat. Atzinumu 2/13 (EU:C:2014:2454).

30 — Skat., piemēram, spriedumus *McDonagh* (C-12/11, EU:C:2013:43, 63. punkts) un *Neptune Distribution* (C-157/14, EU:C:2015:823, 74. punkts).

31 — Padomes 1976. gada 20. janvāra Direktīva par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz dažu fasētu produktu pildīšanu pēc svara vai tilpuma (OV L 46, 1. lpp.).

32 — Skat., it īpaši, preambulas 6., 11. un 12. apsvērumu.

33 — Skat., piemēram, brīvas preču aprites jomā spriedumu *Rau Lebensmittelwerke* (C-261/81, EU:C:1982:382, 17. punkts).

52. Tomēr pieteicēja apgalvo, ka cenu zīmju piestiprināšanas prakse pie plauktiem ir mazāk apgrūtinoša regulējoša iespēja, kas ir piemērota patērētāju aizsardzības mērķa sasniegšanai. Pieteicēja uzskata, ka vispārējais pienākums, kas izriet no Direktīvas 98/6 3. panta 1. punkta, kurā ir pieprasīts norādīt pārdošanas cenu un vienības cenu (neprecizējot, kur), jau atbilst mērķim nodrošināt pietiekamu informāciju patērētājiem.

53. Manuprāt, pat ja pieteicējas prakse varētu tikt uzskatīta par piemērotu veidu, kā sniegt informāciju par cenu, tā nav *tikpat* efektīva kā marķēšanas pienākums. Būtu paredzamas dažādas situācijas, kurās norāde uz cenu par svara vienību un kopējo cenu uz etiķetes, kas tieši piestiprināta pie fasējuma, būtu efektīvāks pircēju informēšanas veids.

54. Pirmkārt, marķēšanas pienākums nodrošina nepārtrauktu informācijas pieejamību par cenu visā iepirkšanās procesā. Tas ļauj salīdzināt cenas, kad prece ir izņemta no plaukta. Tas arī aizsargā patērētājus gadījumā, ja prece nav nolikta vietā.

55. Otrkārt, kopējās cenas un cenas par svara vienību norādīšana ir vēl būtiskāka attiecībā uz nestandartizēta svara fasējumiem. Šajā kontekstā marķēšanas pienākums nenoliedzami veicina patērētāju aizsardzības mērķa īstenošanu. Tas garantē cenu informācijas pareizību un nodrošina, ka patērētājs var izdarīt apzinātu izvēli.

56. Protams, attiecībā uz nestandarta svara iepakojumiem atbilstībai Direktīvas 98/6 noteikumiem jau ir nepieciešama norāde uz fasējuma par kopējo cenu un cenu par svara vienību.

57. Tomēr, kā jau iepriekš minēts, Komisijai šajā jomā ir plaša rīcības brīvība. To atceroties, uzskatu, ka Komisija acīmredzami nav pārsniegusi to, kas nepieciešams patērētāju aizsardzības uzlabošanas mērķa sasniegšanai.

58. Visbeidzot, ir jānoskaidro, vai marķēšanas pienākums neparedz acīmredzami nesamērīgas grūtības uzņēmējiem, kuriem tas ir jāievēro.

59. Pieteicēja uzsver finansiālu un organizatorisku slogu, ar kuru ir saistīts marķēšanas pienākums, un apgalvo, ka nav panākts atbilstīgs līdzsvars starp konkurējošajām interesēm.

60. Tomēr, kā izriet no Tiesai sniegtajiem Saksijas federālās zemes mutvārdu paskaidrojumiem, marķēšanas pienākums praktiski nav saistīts ar būtisku papildu slogu ražotājiem laika vai izmaksu ziņā. Etiķetē sniegtās informācijas saturu un detalizāciju var elastīgi mainīt ar datoru izgatavošanas brīdī bez būtiskām papildu izmaksām.

61. Turklāt iespējamas pārmarķēšanas papildu izmaksas mazumtirdzniecības veikalā vēlāku cenu korekciju vai reklāmas kampaņas gadījumā ir mērenas. Pirmkārt, kā Komisija un Saksijas federālā zeme apgalvoja tiesas sēdē, ar šādu rīcību tādējādi ietekmēto preču daudzumi ir relatīvi nelieli. Otrkārt, pārmarķēšana cenu izmaiņu gadījumā noteikti būtu pamats tam, lai mazumtirgotāji veiktu kaut kādus papildu darbus. Tomēr, kā tiesas sēdē norādīja Saksijas federālā zeme, uzlīme, kas piestiprināta oriģinālajai etiķetei, atbilstu marķēšanas pienākuma prasībām. Nevarētu teikt, ka tas radītu nesamērīgas izmaksas saistībā ar mērķi informēt patērētāju par cenu izmaiņām.

62. Šo iemeslu dēļ uzskatu, ka marķēšanas pienākums neuzliek acīmredzami nesamērīgu slogu attiecībā uz pieteicējas interesēm un nav nesamērīgs patērētāju aizsardzības mērķa sasniegšanai. Tātad tas nerada nepieļaujamus ierobežojumus darījumdarbības brīvībai saskaņā ar Hartas 16. pantu.

63. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, iesaku Tiesai uz pirmo prejudiciālo jautājumu atbildēt šādi – prejudiciālā jautājuma izskatīšanā nav atklāts neviens faktors, kas varētu ietekmēt Komisijas Regulas Nr. 543/2008 5. panta 4. punkta b) apakšpunkta spēkā esamību, ņemot vērā Hartas 16. pantu.

B – *Otrais jautājums – marķēšanas pienākuma saderība ar LESD 40. panta 2. punktu*

64. Saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru LESD 40. panta 2. punktā ir ietverts vispārējs diskriminācijas aizlieguma princips lauksaimniecības jomā [34]. Tas ir piemērojams uzņēmējiem, kas ir pakļauti kopējai tirgus organizācijai [35]. Šis noteikums ir vispārējā diskriminācijas aizlieguma principa īpaša izteiksme, kas prasa, lai līdzīgas situācijas netiktu izvērtētas atšķirīgi un dažādas situācijas netiktu izvērtētas vienādi, ja vien tādai pieejai nav objektīva attaisnojuma [36].

65. Jau pašā sākumā būtu jāuzsver, ka atbilde uz pirmo prejudiciālo jautājumu neierobežo analīzi par marķēšanas pienākuma saderību ar diskriminācijas aizlieguma principu. Marķēšanas pienākuma saderības ar darījumdarbības brīvību, kas nostiprināta Hartas 16. pantā, vērtējums ir "vertikāla" veida pārbaude – formulētais patērētāju aizsardzības mērķis tiek pārbaudīts, salīdzinot ar marķēšanas pienākuma līdzekļiem, bet tikai attiecībā uz izskatāmo produktu, tas ir, svaigu mājputnu gaļu. Šāda pārbaude tiek veikta lielā mērā izolēti no citām precēm un nozarēm. Turpretim ar diskriminācijas aizlieguma principu saskaņā ar LESD 40. panta 2. punktu tiek prasīta cita veida pārbaude, kas ir "horizontāla" pēc būtības – vai marķēšanas pienākums, kas attiecas tikai un vienīgi uz svaigu mājputnu gaļu, ir atšķirīga attieksme pret salīdzināmām situācijām? Ja jā, vai šāda attieksme var būt objektīvi pamatota?

1) Salīdzināmība

66. Sākotnējais jautājums ir salīdzināmība – par kādiem ražotājiem, patērētājiem un, ar to starpniecību, produktiem, varētu teikt, ka tie ir vienādā situācijā LESD 40. panta 2. punkta izpratnē? Ir dažādi viedokļi.

67. No vienas puses, iesniedzējtiesa un pieteicēja salīdzināmību aplūko paplašināti. Tās ierosina, ka Regulas Nr. 543/2008 5. panta 4. punkta b) apakšpunkts rada atšķirīgu attieksmi pret cita veida gaļu, ko neietekmē tas pats pienākums, piemēram, cūkgaļu, liellopa, jēra vai kazas gaļu. Tās uzskata, ka visi šie svaigas gaļas veidi marķēšanas izpratnē ir salīdzināmi.

68. No otras puses, Komisijai ir šaurāks skatījums uz salīdzināmību un tā apgalvo, ka svaiga mājputnu gaļa nav tādā pašā situācijā kā citi gaļas produkti. Galvenais arguments, ko izvirza Komisija, lai uzturētu šo priekšlikumu, ir vēsturisks – tajā ir izmantots detalizēts pārskats par atšķirīgu normatīvās bāzes attīstību, kas tiek piemērota dažādām gaļas nozarēm. Komisija uzskata, ka Savienības likumdevējs mazāk ir iejaucies mājputnu gaļas nozarē salīdzinājumā ar citām gaļas nozarēm. Starp Savienības pieņemtajiem nedaudzajiem pasākumiem mājputnu gaļas nozares atbalstam ir tirdzniecības standarti, piemēram, marķēšanas pienākums. Komisija apstiprina, ka šis pienākums, aizsargājot patērētājus, veicina pārdošanas apjomus un tādējādi sekmē lauksaimnieku ieņēmumu palielināšanas mērķa īstenošanu.

34 — Skat. tostarp spriedumu *Agrargenossenschaft Neuzelle* (C-545/11, EU:C:2013:169, 41. punkts un tajā minētā judikatūra).

35 — Šajā sakarā skat. spriedumu Vācija/Padome (C-280/93, EU:C:1994:367, 68. punkts).

36 — Skat. tostarp spriedumus *Ruckdeschel* u.c. (117/76 un 16/77, EU:C:1977:160, 10. punkts), *Moulins et huileries de Pont-à-Mousson* un *Providence agricole de la Champagne* (124/76 un 20/77, EU:C:1977:161, 22. punkts), *Niemann* (C-14/01, EU:C:2003:128, 51. punkts) vai *Franz Egenberger* (C-313/04, EU:C:2006:454, 33. punkts un tajā minētā judikatūra).

69. Saskatu vairākas problēmas saistībā ar Komisijas priekšlikumiem. Galvenais ir tas, ka jautājums par salīdzināmību būtībā ir *objektīvs* vērtējums. Ar to tiek pārbaudīts, vai attiecībā uz konkrētu īpašību (tas ir, *tertium comparationis* [vienlīdzības izvērtēšanai izmantojamo references terminu], kas var būt vērtība, mērķis, rīcība u.c.) salīdzināšanas elementos (personas, produkti u.c.) vairāk ir redzamas līdzības vai atšķirības. Protams, veicot šādu vērtējumu, agrākās *subjektīvās* regulatīvās izvēles ir būtiskas, it īpaši nosakot *tertium comparationis* [37]. Taču tās ne vienmēr ir izšķirošas.

70. Tomēr diezgan sarežģītie jautājumi par salīdzināmību dažādās lauksaimniecības nozarēs šeit nav jāizskata vienkārša iemesla dēļ – pat ja piekristu Komisijas argumentiem, ka gaļas produkti dažādās nozarēs nav salīdzināmi, tomēr fakts paliek fakts, ka Regulas Nr. 543/2008 5. panta 4. punkta b) apakšpunktā marķēšanas pienākums ir noteikts tikai vienam produktam, proti, svaigai mājputnu gaļai. Kā norāda pieteicēja, uz citiem mājputnu gaļas produktiem, kuriem arī ir piemērojama Regula Nr. 543/2008, piemēram, saldētu vai ātri sasaldētu mājputnu gaļu [38], marķēšanas pienākums neattiecas [39].

71. Tādējādi, pat ja salīdzināmība tiek apskatīta sašaurināti, kā iesaka Komisija, aprobežojoties tikai ar mājputnu gaļu, vēl aizvien pastāv nevienlīdzīga attieksme vienīgi mājputnu gaļas nozares *ietvaros*.

2) Objektīvs pamatojums

72. Tā kā atšķirīgā attieksme jau ir konstatēta, tagad izvērtēšu, vai šī atšķirīgā attieksme var būt objektīvi pamatota.

73. Komisija ir izmantojusi rīcības brīvību, lai sasniegtu kopējās lauksaimniecības politikas mērķus. Patiešām, kā jau minēts iepriekš šo secinājumu 38. punktā, Tiesa ir konsekventi atzinusi plašo rīcības brīvību, kāda ir Savienības iestādēm ar lauksaimniecību saistītos jautājumos. Rezultātā, izskatot iespējamos diskriminācijas aizlieguma principa pārkāpumus lauksaimniecības jomā, Tiesa ierobežo pārbaudi tikai ar to, vai attiecīgais pasākums nav spēkā neesošs acīmredzamas kļūdas vai pilnvaru nepareizas izmantošanas dēļ un vai attiecīgā iestāde nav acīmredzami pārkāpusi savas rīcības brīvības robežas [40].

74. Kā redzams, lai atšķirīga attieksme šajā jomā nebūtu diskriminējoša, tomēr ir jākonstatē attaisnojums ar *objektīviem iemesliem*, kas nav *acīmredzami nepiemēroti* [41]. Tās iestādes uzdevums, kas ir apstrīdētā tiesību akta autore, it īpaši ir pierādīt, ka šādi objektīvi kritēriji pastāv, un iesniegt Tiesai informāciju, kas vajadzīga šo kritēriju novērtēšanai [42].

37 — Patiešām, salīdzināmais raksturs "cita starpā ir jānosaka un jānovērtē, ņemot vērā Kopienu tiesību akta, ar ko ievieš šo atšķirību, mērķi" (skat. spriedumu *Arcelor Atlantique et Lorraine* u.c. (C-127/07, EU:C:2008:728, 26. punkts un tajā minētā judikatūra). Par īpatnībām, piemērojot diskriminācijas aizlieguma principu starp dažādām nozarēm Kopējās lauksaimniecības politikas jomā, skat. Barents, R., The Significance of the Non-Discrimination Principle for the Common Agricultural Policy: Between Competition and Intervention, *Mélanges H. G. Schermers*, 2. sējums, Martinus Njhoff publishers, 1994, 527. lpp., it īpaši 538. lpp.

38 — Saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1234/2007 XIV pielikuma B daļas III punkta 2. apakšpunktu, mājputnu gaļu un mājputnu gaļas izstrādājumus var tirgot trīs stāvokļos: svaigu, saldētu vai ātri sasaldētu. Šis noteikums tagad ir ietverts Regulas (ES) Nr. 1308/2013 VII pielikuma V daļas III punktā.

39 — Turklāt jāatzīmē, ka Padomes 2009. gada 19. oktobra Regulā (EK) Nr. 1047/2009, ar kuru Regulu (EK) Nr. 1234/2007, ar ko izveido lauksaimniecības tirgu kopīgu organizāciju, groza attiecībā uz mājputnu gaļas tirdzniecības standartiem (OV L 290, 1. lpp.), mājputnu gaļas tirdzniecības standartu piemērošanas joma tika paplašināta, iekļaujot "mājputnu gaļas izstrādājumus" un "mājputnu gaļas produktus".

40 — Skat. tostarp spriedumus *Agrargenossenschaft Neuzelle* (C-545/11, EU:C:2013:169, 43. punkts) un *AJD Tuna* (C-221/09, EU:C:2011:153, 80. punkts).

41 — Piemēram, spriedumi *Arcelor Atlantique et Lorraine* u.c. (C-127/07, EU:C:2008:728, 58. punkts) un *Agrargenossenschaft Neuzelle* (C-545/11, EU:C:2013:169, 44. un nākamie punkti).

42 — Šajā sakarā, piemēram, skat. spriedumus *Schaible* (C-101/12, EU:C:2013:661, 78. punkts) un *Arcelor Atlantique et Lorraine* u.c. (C-127/07, EU:C:2008:728, 48. punkts un tajā minētā judikatūra).

75. Neraugoties uz atkārtotiem jautājumiem, kas tika uzdoti Komisijai tiesas sēdē, faktiski vēl arvien nav noteiktas skaidrības par objektīviem iemesliem, kas varēja pamatot marķēšanas pienākuma ieviešanu tikai attiecībā uz svaigu mājputnu gaļu, bet ne cita veida mājputnu gaļu. Komisija norādīja uz diviem iespējamiem objektīviem iemesliem – pirmkārt, patērētāju aizsardzību kā tādu un, otrkārt, uzlabotu patērētāju tiesību aizsardzību kā starpposma mērķi, lai sekmētu lauksaimnieku ienākumu palielināšanas mērķa īstenošanu.

76. Manuprāt, ir grūti pieņemt šos argumentus kā derīgu pamatojumu apstrīdētajai nevienlīdzīgajai attieksmei.

77. Lai gan marķēšanas pienākums varētu tikt uzskatīts par *per se* piemērotu, lai panāktu augstu patērētāju informētības līmeni, nav minēti objektīvi iemesli, lai izskaidrotu, kāpēc šis pienākums ir piemērojams tikai svaigai mājputnu gaļai, bet nav piemērojams arī citiem mājputnu gaļas veidiem, uz kuriem attiecas izskatāmā regula.

78. Vispār svaigu produktu gadījumā ar bojāšanos varētu tikt hipotētiski attaisnotas dažas atšķirības attiecībā uz informāciju, kas iekļaujama gaļas produktu fasējumam piestiprinātajās etiķetēs [43]. Tomēr nav izmantotas nekādas īpašas pazīmes, lai pamatotu atšķirīgas marķēšanas prasības attiecībā uz *cenu* norādēm [44]. Gluži otrādi – tiesas sēdē pieteicēja un Saksijas federālā zeme apstiprināja, ka šķietami specifiskās svaigu mājputnu gaļas īpašības attiecībā uz saglabāšanu, pārvadāšanu, kaušanu, izciršanu, tirdzniecību un mājputnu gaļas lielumu nekādi neietekmē standartizēta svara iepakojumu izgatavošanu. Katrā ziņā šīs specifiskās īpašības, ja tādas būtu, būtu raksturīgas ne tikai svaigai mājputnu gaļai, bet arī cita veida mājputnu gaļai, kam nav piemērojams marķēšanas pienākums.

79. Turklāt Komisija ir norādījusi, ka ar Direktīvas 98/6 3. panta 1. punktu ir samazinātas atšķirības starp mājputnu gaļai un citu veidu gaļai piemērojamajiem juridiskajiem režīmiem, jo šajā normā, īpaši attiecībā uz nestandartizēta svara produktiem, ir ietverts pienākums norādīt cenu uz fasējuma. Komisija norāda, ka šāda vispārēja režīma pastāvēšana nenozīmē, ka būtu jāpazemina aizsardzības līmenis mājputnu gaļas nozarē. Atbilstoši šai argumentācijai Saksijas federālā zeme arī apgalvo, ka, pēc analoģijas atsaucoties uz Tiesas judikatūru dzīvnieku un sabiedrības veselības prasību jomā, diskriminācijas aizlieguma principa piemērošanas rezultātā nebūtu jārodas zemākam aizsardzības līmenim [45].

80. Manuprāt, šie argumenti arī nenodrošina derīgu pamatojumu atšķirīgai attieksmei.

81. Pirmkārt, nav derīgs Komisijas arguments, ka atšķirīgo attieksmi "mazina" vispārējs pienākums, kas paredzēts Direktīvas 98/6 3. panta 1. punktā. Sākumā ir jānorāda, ka ar to nekādi netiek attaisnota "atlikusī" atšķirīgā attieksme un, protams, netiek attaisnota atšķirīga attieksme *per se*.

82. Otrkārt, šī lieta būtu jāatšķir no sprieduma *ABNA* u.c., uz kuru atsaucas Saksijas federālā zeme. Spriedumā *ABNA* u.c. Tiesa pārbaudīja Direktīvā 2002/2/EK paredzētās prasības saderību ar diskriminācijas aizlieguma principu [46], proti, kad dzīvnieku barības ražotājiem tika piemērots tāds informācijas režīms, kāds netika piemērots pārtikas produktiem, kas paredzēti lietošanai pārtikā cilvēkiem. Šajā sakarā Tiesa norādīja, ka fakts, ka vienlīdz ierobežojoši pasākumi var būt pamatoti arī

43 — Piemēram, kā paredzēts Regulā Nr. 1169/2011, citēts 5. zemsvītras piezīmē.

44 — Tāpēc šī lieta atšķiras no situācijas citās lietās, piemēram, *Niemann* (C-14/01, EU:C:2003:128, 51. un nākamie punkti) vai *Association Kokopelli* (C-59/11, EU:C:2012:447, 73. punkts).

45 — Spriedums *ABNA* u.c. (C-453/03, C-11/04, C-12/04 un C-194/04, EU:C:2005:741, 65. punkts).

46 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 28. janvāra Direktīva, ar ko groza Padomes Direktīvu 79/373/EEK par barības maisījumu apriti un atceļ Komisijas Direktīvu 91/357/EEK (OV L 63, 23. lpp.).

citās, vēl arvien neregulētās jomās, nav uzskatāms par pietiekamu iemeslu, lai secinātu, ka apstrīdētie pasākumi ir nelikumīgi, pamatojoties uz to diskriminējošo raksturu. Tiesa nosprieda, ka "pretējā gadījumā cilvēku veselības aizsardzību nāktos pielīdzināt spēkā esošam mazāk aizsargājošam tiesiskajam regulējumam"[47].

83. Situācija šajā lietā skaidri atšķiras no situācijas spriedumā *ABNA* u.c. Pirmkārt, lieta *ABNA* u.c. nebija saistīta ar atšķirīgu attieksmi pret produktiem, kurus aptver tirgus kopīgā organizācija kopējās lauksaimniecības politikas jomā. Drīzāk Direktīvas 2002/2 pamatā bija EKL 152. panta 4. punkta b) apakšpunkts (tagad – LESD 168. panta 4. punkta b) apakšpunkts), kas ir tiesiskais pamats saistībā ar tiesību aktu pieņemšanu, lai nodrošinātu augstu cilvēka veselības aizsardzības līmeni. Pretēji spriedumam *ABNA* u.c. ar marķēšanas pienākumu šajā lietā tiek noteikta atšķirīga attieksme pret lauksaimniecības produktiem, kas pieder pie vienas nozares, proti, mājputnu gaļas nozares, kā noteikts Regulā Nr. 1234/2007 un Īstenošanas regulā Nr. 543/2008. Otrkārt, kā atzīmēja ģenerāladvokāts lietā *ABNA* u.c., stingrākiem noteikumiem dzīvnieku barības nozarē varēja tikt konstatēts objektīvs pamatojums, jo pastāvēja dzīvnieku barības nozares ciešāka saikne ar govju spongiozās encefalopātijas un dioksīna krīzi, ar ko bija saistīta Direktīvas 2002/2 pieņemšana[48].

84. Komisijas norādītā iespējamā pamatojuma otrais virziens ir saistīts ar patērētāju tiesību aizsardzības mērķi, šoreiz tomēr ne kā pašmērķi, bet kā pārejas vērtību uz galīgo mērķi uzlabot lauksaimnieku ienākumus. Šis arguments tiek izvērsts šādi – sniedzot papildu informāciju patērētājiem, informācija par cenu uz iepakojuma vairo patērētāju uzticību šim produktam. Uzlabota patērētāju uzticība palīdz palielināt pārdošanas apjomus, tādējādi galu galā palielinot lauksaimnieku ienākumus.

85. Šis arguments nav pārliecinošs. Būtu saprātīgi pieņemt, ka pieteicēja un citi mazumtirgotāji arī ir ieinteresēti veicināt šos pašus pārdošanas apjomus. Tomēr, kā diezgan plaši norāda pieteicēja, papildu izmaksas, kas saistītas ar marķēšanas pienākumu, var vairāk apgrūtināt mazumtirgotājus, veicot svaigas mājputnu gaļas cenu korekcijas un veicināšanas pasākumus, tādējādi kavējot šī paša produkta pārdošanu. Tāpēc ir grūti saskatīt, kā papildu marķēšanas pienākums šajā sakarā veicinātu pārdošanas apjomu pieaugumu.

86. Tomēr, nerunājot par sociālo realitāti un patērētāju uztveri, Komisija joprojām nav norādījusi nekādu objektīvu pamatojumu, kas izskaidrotu, kāpēc pat tad, ja tiktu izmantots pieņēmums, ka marķēšanas pienākums veicina lauksaimnieku ienākumu uzlabošanu, šāds pasākums būtu ierobežojams tikai ar svaigu mājputnu gaļu un nebūtu piemērojams citiem mājputnu gaļas veidiem.

87. Tādējādi, manuprāt, ne pirmais, ne otrais Komisijas norādītais iemesls nevar objektīvi pamatot atšķirīgas marķēšanas prasības mājputnu gaļas nozarē.

88. Visbeidzot, Komisija atsaucas uz Tiesas judikatūru, kurā noteikts, ka Savienības tiesību akta likumīgums ir jānovērtē, ņemot vērā faktiskos un tiesību elementus, kādi pastāvējuši akta pieņemšanas brīdī[49]. Mutvārdu paskaidrojumu uzklausīšanas laikā Komisija ierosināja, ka, ja tai šodien būtu jāpieņem līdzīgi noteikumi, tie varbūt būtu citādi. Tādējādi, tā kā daļa no Komisijas izmantotās rīcības brīvības bija saistīta arī ar vēsturisko dimensiju – Komisijai būtu jāļauj veikt izmaiņas pakāpeniski. Šādā kontekstā Tiesas uzdevumam nevajadzētu būt iesaistīties un sākt atzīt par spēkā neesošiem šos noteikumus.

47 — Spriedums *ABNA* u.c. (C-453/03, C-11/04, C-12/04 un C-194/04, EU:C:2005:741, 65. punkts).

48 — Ģenerāladvokāta Antonio Ticano secinājumi lietā *ABNA* u.c. (C-453/03, EU:C:2005:202, 138. punkts).

49 — Skat., piemēram, spriedumu *Agrana Zucker* (C-309/10, EU:C:2011:531, 45. punkts un tajā minētā judikatūra).

89. Uz šo argumentu varētu piedāvāt atbildēt divējādi – konkrēti, īpaši atbilstoši šai lietai, un plašāk, konstitucionāli. Šīs lietas konkrētajā līmenī pietiek atzīmēt, ka marķēšanas pienākums, kas sākotnēji bija paredzēts Regulas Nr. 1906/90[50] 5. panta 3. punkta b) apakšpunktā, atkārtoti tika ieviests ar 2008. gadā pieņemto attiecīgo Īstenošanas regulu. Tādējādi varētu tikt uzskatīts, ka likumdevējs 2008. gadā vēlreiz izdarīja tādu pašu tiesisko izvēli. Šīs Tiesas rīcībā nav elementu, kas ļautu noteikt, ka tajā laikā esošie tehniskie vai citi objektīvie iemesli būtu bijuši tādi, kas attaisnotu šajā lietā izskatāmo atšķirīgo attieksmi.

90. Vispārīgākā līmenī, manuprāt, Savienības iestādēm atsevišķās jomās esošā plašā rīcības brīvība nevar tikt saprasta kā "blanko čeks" bez termiņa ierobežojuma, kur pagātnes regulatīvās iespējas par tirgus organizāciju būtu jāuztver kā pastāvīgs un pietiekams pamatojums to nepārtrauktai piemērošanai ievērojami mainīgajam tirgum un sociālajiem kontekstiem. Likumdevējam, metaforiski izsakoties, ļoti līdzīgi mežzinim regulāri ir jārūpējas par likumdošanas meža stāvokli. Viņam ir ne tikai jāstāda jauni koki, bet arī regulāri jāretina mežs un jāizcērt nokaltušie koki. Ja tas netiek darīts, tad lai viņš nebrīnās, ka kādam citam varētu būt pienākums iesaistīties.

91. Visu šo iemeslu dēļ, pat atzīstot Komisijai atvēlēto plašo rīcības brīvību un piemērojot atvieglinātu pārbaudi, esmu spiests secināt, ka Komisija nav norādījusi nekādus objektīvus kritērijus, kas varētu attaisnot atšķirīgu attieksmi pret dažādu veidu mājputnu gaļas marķēšanas prasībām.

92. Līdz ar to uzskatu, ka Tiesai uz otro prejudiciālo jautājumu būtu jāatbild šādi – Komisijas Regulas Nr. 543/2008 5. panta 4. punkta b) apakšpunkts nav spēkā, jo ar to, pārkāpjot LESD 40. panta 2. punktu, ir ieviesta diskriminācija starp dažādu veidu mājputnu gaļu.

IV – **Secinājumi**

93. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz *Sächsisches Oberverwaltungsgericht* (Saksijas Augstākā administratīvā tiesa) prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) Izvērtējot pirmo prejudiciālo jautājumu, nav atklāts neviens faktors, kas, ņemot vērā Hartas 16. pantu, varētu ietekmēt Komisijas 2008. gada 16. jūnija Regulas (EK) Nr. 543/2008 par kārtību, kādā piemērojama Padomes Regula (EK) Nr. 1234/2007 attiecībā uz mājputnu gaļas tirdzniecības standartiem, 5. panta 4. punkta b) apakšpunkta spēkā esamību;

2) Komisijas Regulas (EK) Nr. 543/2008 5. panta 4. punkta b) apakšpunkts nav spēkā, jo ar to, pārkāpjot LESD 40. panta 2. punktu, ir ieviesta diskriminējoša attieksme pret dažādiem mājputnu gaļas veidiem.

50 — Jānorāda, ka Komisijas priekšlikuma Padomes Regulai (EEK) par dažiem standartiem tirdzniecībā ar mājputnu gaļu (1989. gada 23. novembra COM (89)580, galīgā redakcija) 5. panta 3. punktā "fasētai mājputnu gaļai" kopumā ir aplūkots marķēšanas pienākums. Vienīgās īpašās saistības attiecībā uz svaigas mājputnu gaļas marķēšanu bija saistītas ar patēriņa datuma ierobežojumu.